

BRITSE EN SUID-AFRIKAANSE SOKKER AAN DIE WESFRONT TYDENS DIE EERSTE WÊRELDOORLOG

Floris J.G. VAN DER MERWE

*Departement Sportwetenskap, Universiteit Stellenbosch, Stellenbosch,
Republiek van Suid-Afrika*

ABSTRACT

Sports historians have ignored this field until recently. General secondary sources usually make no mention of sport and games and the significant role thereof at and behind the front lines during World War I. The historic-scientific method of research was used to reconstruct and analyse the past. Depositories in South Africa and the United Kingdom were used, as well as the Internet. Sport played a very big role in the lives of the soldiers. It appears that boredom was one of the primary causes of the need for sport among them and sport served a need for a morale booster. All ranks played soccer and the game was so popular that every platoon received a soccer ball in the winter of 1917. Soccer leagues at the Front enjoyed great popularity. The game was mainly played when troops were at rest, but sometimes also when close to the front lines. On festive occasions they even played against the enemy, as is evident in the Christmas truces. At the Battle of Loos and later at the Battle of the Somme, soccer balls were dribbled from the trenches towards the enemy lines in a display of British bravado and courage.

Key words: Great Britain; Western Front; Soccer; Association football; World War I.

INLEIDING

Met die naderende eeufeesviering ter gedagtenis aan die uitbreek van die Eerste Wêreldoorlog, kan hierdie studie as aktueel beskou word, veral omdat sporthistorici hierdie veld tot onlangs nog geïgnoreer het. Algemene sekondêre bronne wat dié oorlog breedvoerig bespreek, verswyg gewoonlik die aanwesigheid van sport en spele en die groot rol wat dit aan en agter die fronte sowel as in die krygsgevangekampe gespeel het. Hoofsaaklik Engelse en Afrikaanse bronne is gebruik. Toegang is wel verkry tot die werk van Waquet (2011) en Waquet en Vincent (2011), wat 'n blik uit die Franse oogpunt bied.

SOKKER AAN DIE WESFRONT: FRANKRYK EN VLAANDERE, 1914-1918

The Graphic van 5 September 1914 bevat 'n klein foto van vier soldate wat met 'n sokkerbal speel en 'n onderskrif wat lui: "The ruling passion. British soldiers (true to their fine type) playing football at Havre before leaving for the front" (p.356). Dit som in 'n neutredop die Britte se liefde vir speel op. Dit moet hier beklemtoon word dat Suid-Afrikaners in meer as 85 Britse eenhede diens gedoen het en daarom as "Britte" geklassifiseer is.

Om aan sport deel te neem of net te kyk, veral sokker, was in die vroeë 20ste eeu een van die belangrikste vorms van ontspanning vir die Britse werkersklas. Dit het ook vir die Britse werker in uniform aan die Westelike Front gegeld. 'n Offisier het so vroeg as Augustus 1914 in sy dagboek geskryf dat “[t]he men spent the evening in their usual manner, kicking a football about” (Sheffield, 2000:45).

Generaal Douglas Haig, bevelvoerder van die Britse Leërkorps, kon aanvanklik nie die sielkunde agter hierdie verskynsel snap toe hy opgemerk het dat geen troepe sonder 'n sokkerbal beweeg het nie. Hy was van mening dat hulle hul tyd beter met slaap of ligte ontspanning kon deurbring as om agter 'n bal aan te hardloop. Hy het dit veral gesê in die lig van toenemende gevalle waar wachte aan diens geslaap het – 'n oortreding wat met die dood strafbaar was. Hy het in Julie 1915 in sy dagboek geskryf dat manne wat vir wagdiens aangewys is, deur die dag moes rus in plaas van rond hardloop en sokker speel. Tog het hy in die bitterkoue winter van 1917 die reël, wat die spel verpligtend gemaak het, goedgekeur. Elke peloton is toe van 'n sokkerbal voorsien. Daar was selfs wedstryde waarin 100 spelers aan 'n kant gespeel het (amper soos in die Middeleeue) en ook offisiere het aan die pret deelgeneem (Winter, 1979:155-156).

Lt.kol. William Denman Croft, een van die bevelvoerders van die 9de Divisie waarin vier Suid-Afrikaanse infanterie-bataljons diens gedoen het, bevestig hierdie storie. Vroeg in Mei 1917 is die *Scottish Rifles* vir 'n week se gevegsopleiding aan die loopgraaflynies onttrek. Dit was bitter koud en om die manne warm te hou, het elke peloton 'n sokkerbal te voorskyn gebring en almal in die bataljon moes speel – selfs offisiere ook. Daar was soms 100 spelers aan 'n kant en die spel is as “go as you please” beskryf. Dit was spannende wedstryde, veral as twee kompanies sterk teenstanders was. Lewende varke is soms as pryse uitgelooft (Croft, 1919:102-103).

Gevolglik is versoeke om sokkerballe gedurig van die fronte te ontvang: “There was said to be a ‘famine in footballs’ at the front” (Mason & Riedi, 2010:86). Verskeie sokkerklubs in Engeland het gereeld hieraan gehoor gegee en skenkings gemaak. Een soldaat het geskryf dat hy [hulle] met 'n nat sak sokker gespeel het – “[s]ince soldiers usually played in hobnailed army boots, the balls did not last long” (Riedi & Mason, 2006:493).

H. Drummond het as ere-kaptein van die sokkerklub van die seiners van SA Infanterie Brigade se Hoofkwartier op 27 Augustus 1916 aan die redakteur van *South Africa* geskryf en gevra dat twee of drie balle aan hulle gestuur moes word. Hulle het net een gehad en dit was toe al gehawend. Hulle span het nog nie 'n wedstryd gewen nie, maar darem gelykop gespeel teen die 9th Seaforths. Die redakteur het hierop geantwoord dat sulke versoeke en skenkings liever deur die “Comforts Committee” hanteer moes word, anders word die klub dalk toegegooi onder sokkerballe (*South Africa*, 1916:452).

Lt. Henry Jones van die 9de Britse Kavallerie Brigade het op 14 Oktober 1915 vir hul hoofkwartier aan 'n sokkerwedstryd teen die 15th Hussars deelgeneem. Alhoewel hulle met 2-1 gewen het, skryf hy: “I can't work up any enthusiasm for Soccer. Oh! for a real game of Rigger. Still, the Tommies – the English ones, at least – think Soccer is the only game, so one must cut one's cloth to one's opportunities. It is something to get a game of any sort out here” (Jones, 1918:131).

Sokker was 'n uiters gewilde tydverdryf tydens die ruskanse (en net so tradisioneel soos dobbel). Lt.Kol. (later generaal) James Lochhead Jack se Cameronians (oftewel Scottish Rifles) het al sedert Oktober 1914 spele, hoofsaaklik sokker, na aandete gespeel. 'n Paar maande later, toe hulle in reserwe verkeer het, was dit steeds veral sokker in die middag wat hulle fiks en opgewek gehou het. Dit is hoekom Jack opgemerk het dat “[h]owever tired the rascals may be for parades, they always have enough energy for football” (Terraine, 1964:91). Later in die oorlog, toe hulle van 1 tot 19 Julie 1917 gevegsopleiding by Polincove in die St. Omer-area ontvang het, het hy geskryf “[l]ittle as is the time for recreation, games have to be sandwiched in somehow, since no British troops ever travel without footballs or the energy to kick them ...” (Terraine, 1964:226-227).

Daar is selfs op internasionale vlak meegeding. Tydens die *Slag van die Somme* (wat van 1 Julie tot 18 November 1916 geduur het), het daar volgens maj. Donald Rolfe Hunt se dagboek op 3 Julie 'n sokkerwedstryd tussen die Suid-Afrikaanse troepe en Franse artilleriste in die Billon-vallei, net 3 000 tree van die Front af, plaasgevind (Uys, 1983:32-33; Uys, 1991:22). Hy vertel dat “[t]he Scotties wore no kilts. It was as well that there were no females within several miles of the valley” (Uys, 1991:22). Met die “Scotties” verwys hy vermoedelik na 4 Suid-Afrikaanse Infanterie (4 SAI) wat ook as die “SA Scottish” bekend gestaan het.

Tydens 2 SAI se verblyf by Lattre St. Quentin het hulle van 24 tot 26 November 1916 elke middag “voetbal” gespeel (SANDFA, WO1D, Box 1a). Die eenheid by Duisans (vermoedelik 1 SAI) het 'n soortgelyke program gevolg. Die oggende is met opleiding verwyf en die middag met “voetbal” (SANDFA, WD/WW1 PRO, Box 22, file WO95/1780, vol. 9).

Robert Graves vertel dat toe die 2de Bataljon van die *Royal Welsh Fusiliers* by Bouchavesnes aan die Somme was, hulle by Suzanne 'n ruskans geniet het. Dit was die strafste winter sedert 1894/5 en die manne het interkompanie-sokkerwedstryde op die bevrore rivier gespeel. Die ys was twee voet (610 cm) diep (Graves, 1977:197). Hy verwys vermoedelik na die strawwe winter van 1916/7.

In April 1917 was die Suid-Afrikaanse Infanterie by La Thieuloye met opleiding besig en in die middag het hulle graag sokker gespeel (SANDFA, WD/WW1 PRO, Box 22, file WO 95/1780, vol. 2). In dieselfde tyd (op 8 April) het Frederick Wade in 'n brief aan sy moeder geskryf dat sy *7th London Regiment* tydens hulle verblyf by Dominion-kamp naby Reninghelst, op Paassondag teen die *7th Transport Regiment* sokker gespeel en met 2-1 gewen het. Dit het vir groot opwinding gesorg omdat daar altyd 'n gees van wedywering tussen die twee regimente was. Hy skryf verder: “I encourage their football efforts as it takes their minds away from the monotony of this rather stale job as things are at present” (Wade, 1996:54). Die militêre dagboeke by die Suid-Afrikaanse Weermag se argief toon dat daar in September 1917 en in Februarie, Augustus en September 1918 gereelde sokkerkragmetings tussen die Suid-Afrikaanse infanteriste plaasgevind het (SANDFA, WO1D, Box 1a & b; SANDFA, WD/WW1 PRO, Box 22, file WO95/1780, vol. 1: 1916 April – 1918 February).

Om verwarring te voorkom indien dit sou mag lyk asof hierdie wedstryde nooit deur oorlogsaksies onderbreek is nie, word na enkele insidente ter illustrasie van die teendeel verwys: Sappeur Albert John (beter bekend as “Jack”) Martin van die *Royal Engineers* vertel dat hulle op 19 Mei 1918 sokker op die veld voor die Vlamertinge Kasteel gespeel het. Dit

was in volle sig van die Duitsers se observasie-ballonne. Die volgende dag is die speelveld met twee tot drie dosyn bomme gepeper. Dit het 'n einde aan hulle spele gemaak (Van Emden, 2009:209). Dan was daar ook die aand van 23 September 1918, toe *2nd Leinster Regiment* die *2nd Hampshires* in 'n sokkerwedstryd gepak het. Die besoekers het nie net gewen nie, maar die spel is ook bederf deur 'n laagvlieënde vyandelike vliegtuig (Hitchcock, 1937:276, 279, 281).

Baie sokkeraktiwiteite het ook in 'n formele liga formaat plaasgevind. Waarskynlik die oudste verwysing na 'n militêre sokkerliga is die een wat net voor die *Slag van Neuve Chapelle* (10-13 Maart 1915) ten einde geloop het (Anon., 1915:7).

Vroeg in November 1915 was James Jack kompanie-bevelvoerder van die *2/Cameronians* toe hy van 5 tot 10 November, tydens hulle divisie se reserwe by Saily, 'n sokkerliga bestaande uit een span uit elke peloton georganiseer het (Terraine, 1964:118). Dr. Alex Frew verwys weer na 'n sokkeruitkloptoernooi wat op 25 Augustus 1916 in volle swang was. Hy was die bataljon se agterspeler, maar die skeidsregter in die finale wedstryd. Dit blyk dat hulle toe by Ypres was. Verder het Frew gesê dat nadat hy op 18 September 1916 as dokter daar diens begin doen het, daar 'n groot sokkerveld aan die Rouen-kant en nie ver van hulle hospitaal was nie en dat wedstryde elke Sondag plaasgevind het (Strange Library: 67, 129).

Terwyl die Suid-Afrikaanse Infanterie by Hermaville gestasioneer was, het die 2de Regiment op 7 Maart 1917 teen die *Royal Army Medical Corps* (RAMC) sokker gespeel en hulle met 3-0 geklop. Omdat dit die laaste wedstryd om die beker was wat maj.genl. William T. Furse aan die 9de Divisie geskenk het, het elke lid van die wenspan 'n medalje ontvang. Die beker-oorhandiging is deur genl. Henry Lukin behartig (SANDFA, WO1D, Box 1a).

Lt.kol. Rowland Feilding het op 2 Mei 1917 as bevelvoerder van die *6th Battalion Connaught Rangers* vanuit Birr-kaserne (Loce) geskryf dat hulle bataljon kort tevore twee keer teen bataljons van die *Carson 36th Division* sokker gespeel en al twee keer verloor het. By die tweede geleentheid was daar 'n toeskouertal van tussen 2 000 en 3 000 soldate, al was daar nie veel ruimte om die speelveld nie. Dié dag, 'n Sondag, was egter 'n pragtige dag vir sulke vermaak. Met sy aankoms was Feilding nogal angstig en in sy verbeelding het 'n vyandelike vliegtuig oorgevlieg, of het 'n Duitse battery hul kanonne op hulle ingestel, of 'n skielike bombardement skrapnel het op hulle neergedaal. As die mees senior offisier moes hy die besluit neem en die feit dat almal bitter graag die twee Ierse spanne teen mekaar wou sien speel, het die deurslag gegee. Ten minste het die kragmeting in 'n goeie gees verloop, inteenstelling met die vyandelikheid wat op Ierse bodem sou geheers het (Feilding, 1930:169).

2/Lt. Robert Stevenson was 'n offisier in die *3rd/7th London Regiment* (waarvan die helfte volgens hom uit Suid-Afrikaners bestaan het) en in sy dagboek verwys hy op Vrydag 3 Augustus 1917 na interpeloton-sokkerkompetisies wat georganiseer is (Hall, 1986:1, 7). So ook het 2 SAI hulle einde Augustus 1917 by Trescault bevind, waar hulle van 22 tot 25 Augustus elke middag inter-kompanie-sokker gespeel het (SANDFA, WO1D, Box 1a).

Nadat 'n algehele skietstilstand op 11 November 1918 bereik is, het die nie-vegtende aktiwiteite van die oorlog tydens demobilisasie soos voorheen voortgegaan. So byvoorbeeld

het B en C Kompanie van die 2de Regiment (1 SAI) op 2 Desember 1918 by Bac du Prince teen Hoofkwartier gespeel (SANDFA, WW1 GSWA, Box 147) en op 19 Januarie 1919 is daar uit Marche in België soos volg berig:

“Rain has fallen excessively for the past week, terminating yesterday with a heavy fall of snow, which refused to lie on the ground under such sodden conditions. ... although the weather might have been more favourable, it did not interfere with the recreation and animated spirits of the troops. Brigade soccer competitions have also been held, the 4th Regiment winning the first round of the League by five goals to three against the 542nd ASC.” (*Nongqai*, 1919:165.)

Kersfees-skietstilstand (Desember 1914)

Ondanks al hierdie *ad hoc*-wedstryde en ligakompetisies, was daar drie insidente tydens die oorlog wat die publiek se verbeelding aangryp het en dit steeds doen. In al drie speel sokker 'n prominente rol. Eers was daar, met Kersfees 1914, die nie-amptelike skietstilstand en meegaande verbroedering met die vyand, toe op 25 September 1915 die Slag van Loos en derdens die Slag van die Somme op 1 Julie 1916.

Die Kersfees-skietstilstand verwys na verskeie kort, nie-amptelike opskortings van vyandelikhede wat tydens die Eerste Wêreldoorlog op Oukersaand of op Kersdag 1914 tussen Duitse en Britse of Franse soldate voorgekom het. Dit verwys veral na Britse en Duitse soldate wat tydens die Kersfees van 1914 langs die Wesfront gestasioneer was, maar in mindere mate ook in 1915. Met laasgenoemde Kersfees was daar 'n soortgelyke skietstilstand tussen Duitse en Franse soldate en tydens die Pase van 1916 was daar 'n skietstilstand aan die Oostelike Front (Christmas truce: Wikipedia).

Sktr. Bertie Felstead van Londen vertel die volgende storie tydens sy diens in Noord-Frankryk. Hy was by die *Royal Welch Fusiliers* ingedeel en hulle was met Oukersaand 1915 naby die dorpie Laventie gestasioneer. Dié aand het hulle die Duitsers vanuit hulle loopgrawe 'n 100 meter weg, die Walliese lied “Ar Hyd y Nos” in Duits hoor sing. Hulle het hiermee dus hul vyand se nasionaliteit erken. Felstead-hulle het toe met “Good King Wenceslas” geantwoord. Met hierdie Kersliedere is die welwillendheid aan beide kante só opgekikker dat hulle uit hul loopgrawe geklim en mekaar gegroet, geseënde Kersfees toegewens en presente uitgeruil het. Hierna het 'n spontane sokkerspel ontwikkel. Dit was 'n ruwe soort sokker waar omtrent 50 spelers aan 'n kant die bal na willekeur rondgeskop het. Felstead sê hy het saamgespeel omdat hy van sokker gehou het. Hy is nie seker hoe lank dit geduur het nie, waarskynlik 'n halfuur. Dit is toe stopgesit deur 'n Britse sersant wat hulle na die loopgrawe teruggejaag het met die opmerking dat hulle daar was om die vyand te beveg en nie om met hulle vriende te maak nie. Hierdie skietstilstande het nie met Kersfees in 1916 en 1917 plaasgevind nie, omdat die onophoudelike slagting teen daardie tyd die griewe en vyandelikhede aan beide kante al hoog laat loop het (Bertie Felstead, 2001:g.p.).

RSM George Beck se ervaring was ietwat anders. Volgens sy dagboekinskrywing op 24 Desember 1914 het hulle daardie aand die *2/Royal Dublin Fusiliers* in die loopgrawe naby die dorpie St. Yves (naby Ypres) vervang. Geen skote is geskiet nie. Die Duitsers het toe vanuit hulle loopgrawe geroep en gevra of hulle sokker wou speel. Om 02:00 (Kersdag) het

'n Duitse orkes “Home Sweet Home” en “God Save the King” gespeel. Gedurende daardie nag het van hulle drank en sigare van die Duitsers in Niemandslan ontvang. Op Kersdag is daar nog steeds geen skote geskiet nie en presente is uitgedeel. Blykbaar sou die Duitsers enigiets vir boeliebies en konfynt verruil. Dieselfde het op 26 Desember 1914 gebeur en vir 'n paar dae (sic) voortgeduur (WW1: g.p.).

Lt. Charles Brewer van die 2/Bedfordshires het in 'n brief geskryf: “Higher up in the line – you would scarcely believe it – they are playing a football match” (Brown & Seaton, 1984:144). Knr. C.L.B. Burrows van die 104 Battery (22nd Brigade), het in sy dagboek geskryf dat hulle infanterie in Niemandslan 'n sokkerwedstryd teen die Duitsers gespeel en sigarette uitgeruil het. Ernie Williams van die 6/Cheshires was by Wulverghem met Kersfees en volgens hom het die Duitsers daar 'n bal te voorskyn gebring en 'n spontane spel, sonder skeidsregter, reëls of telling, het ontstaan. Hulle het dit terdeë geniet. Selfs vanuit Duitse geleedere is daar sulke getuienis, byvoorbeeld Hugo Klemm wat onthou dat soldate van beide kante oral gestaan en gesels het en dat 'n sokkerspel ontstaan het. Lt. Johannes Niemann, van dieselfde regiment, vertel dat 'n Engelsman met 'n sokkerbal vorendag gekom het. Hulle het die doele met pette aangedui en op die bevrore modder begin speel. Die Duitsers het 3-2 gewen (Brown & Seaton, 1984:145-146).

Volgens Lt. George Adolph Hutton was hulle by Brunelles gestasioneer toe die Duitsers op Kersdag 1914 uit hulle loopgrawe gekom en “A Merry Christmas” geroep het. Spoedig daarna het hulle aandenkings en sigarette uitgeruil en het daar vir omtrent 48 uur 'n skietstilstand gevolg. Hy praat van 'n sokkerwedstryd wat vir Nuwejaarsdag beplan was (Liddell Hart Centre for Military Archives). Ander bronne bevestig dit. Enkele pogings is ook aangewend om op Tweede Kersdag weer sokker te speel, maar dit het weens hernieude bombardemente nie gerealiseer nie (Brown & Seaton, 1984:144, 146). Elders aan die Front het die 2/Argyll en Sutherland Highlanders ook met die Duitsers ooreengekom om op Kersdag 1914 in Niemandslan sokker te speel, maar onverwagte grofgeskut het dié reëling in die wiele gery (Terraine, 1964:94).

Daar is skeptici wat dié gebeure bevraagteken en sê dat een klein insident buite verhouding oordryf is en dit selfs as “latrine rumour” afgemaak. Desnieteenstaande is daar genoeg primêre bewyse wat die speel van sokker tydens die Kersdag-skietstilstand bevestig. Daar kan ook aanvaar word dat dit nie 'n elf-aan-'n-kant-spel met doelhokke was nie, maar eerder 'n ongeorganiseerde slorderige “spel” soos uit die Middeleeue (Brown & Seaton, 1984:ix, 146). Volgens kol. Walter Norris Nicholson was hulle die tweede Kersfees van die oorlog, met ander woorde in 1915, by Senlis en “strict orders had been issued against any form of truce on the trench line” (Nicholson, 1939:74). Ed Harris verwys ook na 'n berig van 19 Desember 1915 wat van GOC 47th (London) Division gekom het om alle eenhede daaraan te herinner dat 'n herhaling van die 1914-Kersfees-verbroederliking nie geduld sou word nie (Harris, 2009:168). Miskien het hierdie reëling tussen divisies of brigades verskil. Daar is egter talle ander verwysings na dié verbod.

Gereelde bombardemente tydens Kersfees 1916 het gesorg dat daar geen skietstilstand was nie en teen Kersdag 1917 was daar, soos reeds gesê, reeds te veel kwade gevoelens en vernietiging om vir 'n vriendskaplike gees te sorg. Tog, teen alle verwagting in, was daar met

Nuwejaarsdag 1918 'n oplewing van die broederlike gees van weleer (Brown & Seaton, 1984:197, 203-204).

Die *South Wales Echo* het op 1 Januarie 1915 in een van sy heel eerste hoofartikels die volgende berig:

“When the history of the war is written one of the episodes which chroniclers will seize upon as one of its most surprising features will undoubtedly be the manner in which the foes celebrated Christmas. How they fraternized in each other’s trenches, played football, rode races, held sing-songs, and scrupulously adhered to their unofficial truce will certainly go down as one of the greatest surprises of a surprising war.” (Brown & Seaton, 1984:179)

Sir Arthur Conan Doyle het hierdie skietstilstande 'n “amazing spectacle” genoem en dit geëer as “one human episode amid all the atrocities which have stained the memory of the war” (Brown & Seaton, 1984:xii). Dit is inderdaad 'n aangrypende gedagte dat twee vyandelike partye op so 'n vriendskaplike vlak temidde van die oorlog kon verkeer. Dan is daar ook die politiensnaëwede gedagte dat nasies eerder hulle verskille op die sportveld moet bylê as op die oorlogsfront (Brown & Seaton, 1984:142).

Die Slag van Loos (Frankryk, 1915)

'n Seiner met die naam van Bert Chaney het in sy dagboek 'n interessante voorval beskryf wat tydens die Slag van Loos, wat op 25 September 1915 begin het, plaasgevind het. Sy inskrywing lui: “Someone took a football over the top with him and it was kicked from one to the other across No Man’s Land until forgotten in the final bayonet charge through the enemy barbed wire”(Moynihan, 1973:112).

Die *Daily Mail* het ook hieroor berig en die verhaal aan die 1ste Bataljon van die *London Irish Rifles* gekoppel. Op die vooraand van die Slag van Loos in September 1915 wou die soldate ses sokkerballe na die Duitse linies dribbel om hulle Britse bravado en dapperheid ten toon te stel. Ten einde dit te verhoed, het die bevelvoerder vyf van die ses balle wat hy in die hande kon kry stukkend geskiet. Die sesde bal was versteek en is toe tog in die aanval oor Niemandslaan en onder masjiengeweer- en mortiervuur gebruik. Dit was sers. Frank Edwards wat die bal uit die loopgraaf gedribbel het. Hy het die bal 20 tree gedribbel toe 'n koeël hom in die bobeen getref het. Nadat die bal tussen 'n aantal “spelers” aangegee is, het die Duitse doringdraadversperring dit stukkend gestee. Na dié slag waarin 50 000 Britse soldate gesterf het, is die modderige bal gevind en na Britanje teruggeneem waar dit 50 jaar lank in die regiment se museum in Camberwell (suidoos Londen) uitgestal is. Daarna het dit in 'n houer in die onder-offisiersmenasie beland, totdat dit ontdek en gerestoureer is (*Daily Mail*:g.p.).

Hierdie insident is eers in 2009 deeglik nagevors en deur Ed Harris in *The footballer of Loos* geboekstaaf. Loos was terloops die toneel van die eerste groot offensief van die Britse leër aan die Westelike front. Die *7th* en *8th Battalions East Surreys* het deel hiervan uitgemaak, met die *1/18th London Irish Rifles* wat die eerste aanslag gelei het. Dit was die eerste gedokumenteerde geval waar 'n sokkerbal as deel van 'n militêre offensief gebruik is (die geskop van 'n sokkerbal tydens die skietstilstand op Kersdag 1914 was natuurlik vriendskaplik van aard). Frank Edwards en sy sokkermal maats sou egter daarvan kennis

geneem het (indien hulle nie ook self betrokke was nie) en dit kon die saadjie vir die optrede by Loos geplant het.

Frank Edwards het jare later self sy storie aan BBC-radio vertel. Hy het 'n sokkerbal gehad wat hy net voor die aanval opgeblaas het. Sy offisier, 2/lt. S.F. Major, het hom toe beveel om dit af te blaas, want dit sou hulle aandag van hulle taak aflei. Volgens skutter Walter (sic) Dalby het 'n paar van hulle sokkerballe gehad en het ene lt. Dale dit voor die aanvalsbevel kon kom, stukkend geskiet. Frank Edwards het egter nóg 'n bal in sy rugsak gehad en dit is dié een wat hy met die bevel, “Over you go lads!”, soos 'n wafferse doelwagter “veld” ingegooi en opgevolg het. Frank se sokkermaats, Micky Mileham, Bill Taylor en Jimmy (sic) Dalby, het soos ware voorspelers hom én die bal gevolg. Die bal is deur almal om die beurt gedribbel te midde van 'n stortvloed van koeëls, bomme en skrapnel wat om hulle neergereën het.

Maj.genl. Foulkes en 2/lt. Major het hulle later in onderhoude herinner aan dié beeld van sokkerspelende soldate wat in die rookwolk verdwyn het. Laasgenoemde was chloorgas wat die aanvallers vooruit gestuur het om die vyand te verlam. Ongelukkig het die wind halfpad deur Niemandsland gedraai en het baie van hulle toe self die slagoffers daarvan geword. Frank het ook 'n bietjie daarvan ingekry. Die gas het baie vinnig hulle konsentrasie van die bal na die oorlog verplaas, soos hulle gesukkel het om hul gasmaskers in plek te kry. Frank is kort nadat hulle die eerste Duitse loopgraaf bereik het in die hand en bobeen gewond, sodat hy nie verder aan die aanval kon deelneem nie. Volgens een van die draagbaardraers, Patrick MacGill, het 'n Duitse koeël die bal getref waar dit in hulle doringdraadversperring vasgesit het (Harris, 2009:11, 32, 99, 101, 106, 113, 134).

Kort hierna, in Oktober 1915, het *The War Illustrated* 'n dramatiese volblad-illustrasie hieroor gepubliseer. Die enigste verskil was dat dit 'n jong offisier was wat met die bal gelei het en dat sy regiment se naam op die bal geskryf was (Harris, 2009:15, 34). Hierdie illustrasie het 10 maande later waarskynlik tot 'n soortgelyke insident tydens die Slag van die Somme gelei.

Die Slag van die Somme (Frankryk, Julie 1916)

Was die Slag van Loos 'n sukses, dan was die verhaal van Frank Edwards as die “Footballer of Loos” vandag veel beter bekend. Dit is egter nie die geval nie. Daarom is Billie Nevill se verhaal, wat tydens die Slag van die Somme afgespeel het, meer bekend. Nevill is ook in die voorval noodlottig gewond, terwyl Edwards sy wonde oorleef het.

Colin Veitch (1985:363) skryf in sy artikel “‘Play up! play up! and win the war!’ Football, the nation and the First World War 1914-15” dat kapt. Wilfred Percy (“Billie”) Nevill van die *East Surrey Regiment* op 1 Julie 1916 om 07:30 sy troepe (B Kompanie) uit die loopgrawe by Carnoy deur Niemandsland gelei het deur 'n sokkerbal na die Duitse linies, 300 tree verder, te skop. Dié bekende simbool moes hulle selfvertroue en moed gee. Dit was die eerste dag van die Slag van die Somme en ook die teken om aan te val en so het die donkerste dag in die Britse leër se geskiedenis aangebreek. Daardie aand het hulle 57 470 gewondes gelys, van wie 19 240 offisiere en manskappe gesneuwel het. Nevill het vier balle van Londen saamgebring toe hy van verlof teruggekeer het – een vir elk van sy pelotons. Hy het 'n prys uitgelooft vir enige van sy pelotons wat die bal tot binne die Duitse linies kon dribbel. Dié

wenpeloton kon egter nie sy prys ontvang nie, want kapt. Nevill het saam met baie van sy manskappe in dié aanval gesneuwel.

Twee van hierdie balle is later in die nabyheid van waar hy gesneuwel het, gevind en word nou in Britse militêre museums bewaar. Die een bal is in die Princess of Wales's Royal Regiment Museum in Dover-kasteel en die ander in die Queen's Royal Surrey Regiment Museum by Guildford (*The Athletic News*, 1916:1; Wilfred Nevill:g.d.). Blykbaar is van die balle gemerk "Great European Cup-Final: East Surreys v. Bavarians. Kick Off at zero [hour]" en "No referee" (Holmes, 2004:254; Harris, 2009:15, 34-35). Die bewaring van hierdie verslete sokkerballe in erkende museums onderstreep weer eens die belangrike rol wat sokker aan die Wesfront gespeel het. Nevill moes seer sekerlik bogenoemde illustrasie in *The War Illustrated* van Oktober 1915 gesien het en dit moes tot sy optrede aanleiding gegee het (Harris, 2009:34).

SLOT

Dit is uit die voorafgaande teks duidelik dat sport en spele 'n groot rol in die lewens van die soldate gespeel het. "All ranks have had opportunities for bathing, amusement, sports, etc., which has exercised a very beneficial effect in toning up all round" (SANDFA, WW1 GSWA, Box 146). Sokkerligas aan die Front was só gewild dat sommige soldate selfs hul verlof gekanselleer het net om aan die liga deel te neem (Nicholson, 1939:260).

2/Lt. Robert Elliott ("Bob") Stevenson van Port Elizabeth was een van 78 offisiere in die *3rd/7th London Regiment* ("... nearly half of them were South Africans"), en hy wys in sy dagboek daarop dat daar wel oomblikke van ontspanning tydens die oorlog was en hoë belangrik dit vir hulle was: "Every opportunity was taken to escape from the horror and 'to charge up the batteries of courage' by taking full advantage of every moment out of the trenches; and by enjoying every bit of entertainment and recreation available" (Hall, 1986:1). Aubrey Smith het ook in een van sy briewe huis toe geskryf dat "A few days' leave from the front acted on one's spirits like a dose of Alpine air" (Smith, 1922:252).

Tony Collins maak die volgende opmerking ten opsigte van spansport tydens die oorlog:

"Rugby occupied a distant second place compared to the popularity of soccer with troops on active service ... it is strange that the game was so little played in France during the war. There was never any difficulty raising sides to play Association, and there was scarcely a squadron, cavalry, engineers or signalers, or a platoon that did not possess its own team and its own wonderfully coloured jersey. Yet Rugby games were few and far between." (Collins, 2009:56)

Dit is nie duidelik of hy net na die soldate van Britse afkoms verwys nie, want die onderhawige navorsing het gevind dat baie rugby onder die Suid-Afrikaners, Australiërs en Nieu-Seelanders gespeel is. Collins noem as rede dat die gevaar van beserings en die gebrek aan geskikte speelterreine sokker bo rugby as gunstelingsport geplaas het. Daarbenewens was sokker 'n "practical exercise in class collaboration" (Collins, 2009:56). Alle range het sokker gespeel, terwyl rugby (in elk geval aanvanklik) as die spel vir offisiere beskou is. Sokker was so gewild dat tydens die winter van 1917 elke peloton 'n sokkerbal ontvang het. Selfs soldate

wat tuis rugby gespeel het, het sokker aan die Front verkies (Collins, 2009:56). Aan elke vegtende front is dié spel gespeel en soos tuis (Brittanje) het dit selfs perdedwedrenne in gewildheid oortref (Fuller, 1990:85).

Al hierdie sokkerspelery het nie sonder teenkanting geskied nie. Dit was veral die Franse boerebevolking wat daardeur verontrief is. Die volgende aanhaling uit Ralph Mottram se memoirs gooi meer lig daarop:

“One of the best things about the British Army was the insistence on sport. It exercised the limbs, distracted the mind and offered an alternative to the various, if primitive, temptations of the place. But it meant treating with the local farmer for the use of suitable pastures and open spaces, and it was incredibly difficult to make most of them understand the reason. Why should they give up profitable land for a diversion known to them as ‘le fool-ball’ (sic)?” (Mottram, 1929:102)

Klagtes oor skade aan hulle eiendom het daartoe gelei dat 1 SAI op 23 April 1917 die volgende berig uitgestuur het: “Several complaints have been received from the local farmers of troops using pasture fields which are not rented by the British Army for drill and as football grounds. This means that claims for damages will be submitted. Please ensure that the unauthorised use of fields is discontinued” (SANDFA, WD/WWI PRO).

Dit blyk uit hierdie studie dat sport nie net van waarde vir die individuele soldaat was nie, maar ook vir die magte in die geheel. Die Eerste Wêreldoorlog was die keerpunt vir sport wat vroeër wel nie-amptelik en wyd beoefen is, maar nou vir die eerste keer 'n amptelike en integrale deel van die Britse weermagstelsel geword het.

SUMMARY

British and South African soccer at the Western Front during the First World War

In the light of the forthcoming centenary celebrations in commemoration of World War I, this study can be regarded as topical – especially as sports historians ignored this field until recently. General secondary sources in which World War I is discussed in detail usually make no mention of sport and games and the significant role thereof at and behind the front lines.

The historic-scientific method of research was used to reconstruct and analyse the past as faithfully as possible. Depositories in South Africa and the United Kingdom were used, as well as the Internet.

Sport played a major role in the lives of the soldiers. From the study it appears that boredom was one of the primary causes of the need for sport among them. Troops also had a need for a morale booster and sport served this purpose. Even though a commander such as Gen. Douglas Haig did not realise the value of sport, all ranks played soccer and the game was so popular during the winter of 1917 that every platoon received a soccer ball. It was the worst winter since 1894/5 and playing soccer had to help keep the men warm. Inter-company matches were even played on a frozen river.

Soccer leagues at the Front were extremely popular and some soldiers even cancelled their leave just to participate. The game was played mainly during periods of rest. The mornings were reserved for military training and cleaning, while the afternoons and evenings were set aside for play. Sometimes soccer was also played close to the front lines. On more than one occasion shelling the following day destroyed their playing fields or low-flying enemy aircraft disrupted matches. Matches of an international nature even took place. For example, the South African Scottish played against a team of French artillerymen.

On festive occasions, soccer was even played against the enemy, as illustrated by the Christmas truce of 1914. The Christmas truce refers to several brief, unofficial cessations of hostilities that occurred on Christmas Eve or Christmas Day between German and British or French troops, particularly those between British and German troops stationed along the Western Front during Christmas 1914 and, to a lesser extent, in 1915. Soldiers on both sides then sang Christmas carols and later spontaneously emerged from the trenches to exchange, souvenirs, food and cigarettes. At more than one place along the front line goals were marked with clothing and a soccer ball was kicked around by a group of soldiers.

On 25 September 1915, at the Battle of Loos, Frank Edwards and his comrades dribbled a ball from the trenches to the German lines to lead the offensive. Later, at the Battle of the Somme, it was Billie Nevill who followed this example on 1 July 1916. He kicked four soccer balls from the trenches and he and his troops dribbled them to the German lines. This familiar symbol had to give them self-confidence and courage. It was also a display of British bravado and bravery. In both cases the British were mowed down by machine-gun fire and suffered huge losses. Once a total cease-fire had been declared on 11 November 1918, the non-combatant aspects of the war continued as before during demobilisation.

From this study it appears that sport was not only of benefit to the individual soldier, but also to the armed forces as a whole. World War I was the turning point at which sport, previously practised non-officially and widely, became an official and integral part of the British military system for the first time.

Erkenning

Hierdie artikel is gegrond op navorsing wat finansiële deur die Nasionale Navorsingstigting (NNS) gesteun is. Enige menings, bevindings, gevolgtrekkings of aanbevelings hierin uitgespreek, is dié van die skrywer dus aanvaar die NNS geen aanspreeklikheid daarvoor nie.

VERWYSINGS

ANON. (1915). *The Illustrated War News*, 21 April (part 37). London.

ATHLETIC NEWS, THE (1916). 24 July.

BERTIE FELSTEAD (2001). "The last known survivor of no-man's-land football died on July 22nd [2001], aged 106". *The Economist*, 2 August 2001 [http://www.economist.com/node/718781?story_id=718781]. Afgelaai op 25 Mei 2011.

BROWN, M. & SEATON, S. (1984). *Christmas truce*. New York, NY: Hippocrene Books.

CHRISTMAS TRUCE. [http://en.wikipedia.org/wiki/Christmas_truce]. Afgelaai op 7 Julie 2010.

COLLINS, T. (2009). *A social history of English Rugby Union*. Abingdon, Oxon [UK]: Routledge.

CROFT, W.D. (1919). *Three years with the 9th (Scottish) Division*. London: John Murray.

- DAILY MAIL. "Football on the frontline: The ball British WWI soldiers dribbled towards their deaths after being sent over the top". [<http://www.dailymail.co.uk/news/article-1364909/Football-dribbled-WWI-No-Mans-Land-soldiers-uneartthed.html>]. Afgelaai op 1 Desember 2011.
- FEILDING, R. (1930). *War letters to a wife: France and Flanders, 1915-1919*. London: The Medici Society.
- FULLER, J.G. (1990). *Troop morale and popular culture in the British and Dominion armies, 1914-1918*. Oxford: Clarendon Press.
- GRAPHIC, THE (1914). 5 September.
- GRAVES, R. (1977). *Goodbye to all that*. Harmondsworth [UK]: Penguin.
- HALL, D.D. (1986). The 1917 diary of 2/Lt. R.E. Stevenson. *Military History Journal*, 7(1): 1-12, 23.
- HARRIS, E. (2009). *The footballer of Loos. A story of the 1st Battalion London Irish Rifles in the First World War*. Stroud, Gloucestershire [UK]: The History Press.
- HITCHCOCK, F.C. (1937). "Stand to". *A diary of the trenches, 1915-18* (2nd ed.). London: Hurst & Blackett.
- HOLMES, R. (2004). *Tommy: The British soldier on the Western Front, 1914-1918*. London: Harper Collins.
- JONES, H.P.M. (1918). "War letters of a public-school boy (1918)". [<http://www.gutenberg.org/ebooks/29333>]. Afgelaai op 30 November 2011.
- LIDDELL HART CENTRE FOR MILITARY ARCHIVES AT KING'S COLLEGE LONDON. GB 0099 KCLMA, Hutton 1/1.
- MASON, T. & RIEDI, E. (2010). *Sport and the military: The British Armed Forces 1880-1960*. Cambridge: Cambridge University Press.
- MOTTRAM, R.H. (1929). A personal record. In R.H. Mottram, J. Easton & E. Partridge (Eds.), *Three personal records of the war* (1-144). London: The Scholartis Press.
- MOYNIHAN, M. (1973). *People at war 1914-1918*. Newton Abbot: David & Charles.
- NICHOLSON, W.N. (1939). *Behind the lines*. London: Jonathan Cape.
- NONGQAI (1919). April.
- RIEDI, E. & MASON, T. (2006). "Leather" and the fighting spirit: Sport in the British Army in World War 1. *Canadian Journal of History*, Winter: 485-516.
- SHEFFIELD, G.D. (2000). *Leadership in the trenches: Officer-man relations, morale and discipline in the British Army in the era of the First World War*. London: Macmillan.
- SMITH, A.[M.] (1922). *Four years on the Western front: By a rifleman. Being the experiences of a ranker in the London Rifle Brigade, 4th, 3rd and 56th Divisions*. London: Odhams Press.
- SOUTH AFRICA (1916). 9 September.
- SANDFA (SOUTH AFRICAN NATIONAL DEFENCE FORCE ARCHIVE), Pretoria. WD/WW1 PRO.
- SANDFA (SOUTH AFRICAN NATIONAL DEFENCE FORCE ARCHIVE), Pretoria. WD/WW1 PRO, Box 22, file WO95/1780, vol. 1: 1916 April – 1918 February.
- SANDFA (SOUTH AFRICAN NATIONAL DEFENCE FORCE ARCHIVE), Pretoria. WD/WW1 PRO, Box 22, file WO95/1780, vol. 2.
- SANDFA (SOUTH AFRICAN NATIONAL DEFENCE FORCE ARCHIVE), Pretoria. WD/WW1 PRO, Box 22, file WO95/1780, vol. 9.
- SANDFA (SOUTH AFRICAN NATIONAL DEFENCE FORCE ARCHIVE), Pretoria. WO1D, Box 1a.

- SANDFA (SOUTH AFRICAN NATIONAL DEFENCE FORCE ARCHIVE), Pretoria. WO1D, Box 1b.
- SANDFA (SOUTH AFRICAN NATIONAL DEFENCE FORCE ARCHIVE), Pretoria. WW1 GSWA, Box 146.
- SANDFA (SOUTH AFRICAN NATIONAL DEFENCE FORCE ARCHIVE), Pretoria. WW1 GSWA, Box 147.
- STRANGE LIBRARY. S Store 940.48 FRE, A. Frew, A diary of the Great War. Part III. The battle of the Somme. Ypres. No.XI Stationary Hospital, 1916-1917.
- TERRAINE, J. (1964). *General Jack's diary 1914-1918: The trench diary of Brigadier-general J.L. Jack, D.S.O.* London: Eyre & Spottiswoode.
- UYS, I. (1983). *Delville Wood*. Johannesburg: Uys Publishers.
- UYS, I. (1991). *Rollcall: The Delville Wood story*. Johannesburg: Uys Publishers.
- VAN EMDEN, R. (2009). *Sapper Martin: The secret Great War diary of Jack Martin*. London: Bloomsbury.
- VEITCH, C. (1985). 'Play up! play up! and win the war!' football, the nation and the First World War 1914-15. *Journal of Contemporary History*, 20: 363-378.
- WADE, B. (1996). *Peace, war and afterwards 1914 to 1919: A young man's letters written chiefly to his mother*. Halifax [UK]: Sentinel Projects.
- WAQUET, A. (2011). Sport in the trenches: The new deal for masculinity in France. *International Journal of the History of Sport*, 28(3-4): 331-350.
- WAQUET, A. & VINCENT, J. (2011). Wartime rugby and football: Sports elites, French military teams and international meets during the First World War. *International Journal of the History of Sport*, 28(3-4): 372-392.
- WILFRED NEVILL (g.d.). "Wikipedia, the free encyclopedia". [http://en.wikipedia.org/wiki/Wilfred_Nevill]. Afgelaai op 16 Maart 2012.
- WINTER, D. (1979). *Death's men: Soldiers of the Great War*. Harmondsworth [UK]: Penguin.
- WW1. "WW1 account of historic football match between British and German soldiers goes public". [<http://www.zeenews.com/news359294.html>]. Afgelaai op 7 Julie 2010.